

В.Г. Подлесна

Формування методичного підходу до створення економічного механізму екологічно спрямованої господарської діяльності

В статті розроблено основні елементи методичного підходу до формування економічного механізму екологічно спрямованої господарської діяльності.

Вступ

Нині у світі активізується процес переходу від фронтальної споживацької моделі функціонування національних економік до моделі екологобезпечного економічного розвитку. В таких умовах виникає необхідність упорядкування застосування економічних важелів стимулювання екологічно безпечних видів господарської діяльності і формування економічного механізму екологічно спрямованої господарської діяльності.

Аналіз економічного механізму природокористування та природоохоронної діяльності та обґрунтування необхідності екологізації суспільного розвитку і удосконалення економічного механізму екологічного регулювання та його інструментів здійснено у працях К.Г. Гофмана, О.О. Веклич, І. Синякевича, Л.Г. Мельника. Виходячи з аналізу праць зазначених вчених слід зробити висновок, що за сучасних економічних умов та з врахуванням того, що деякі з екологічних проблем дісталися нам у спадок від нерационального природокористування, основи якого були створені ще за радянських часів, потребує подальшого дослідження проблема економічного стимулювання екологічно спрямованої господарської діяльності шляхом створення відповідного економічного механізму.

Постановка задачі

Задачею дослідження є розроблення методичного підходу до формування економічного механізму екологічно спрямованої господарської діяльності.

Результати

Методичний підхід до формування економічного механізму екологічно спрямованої господарської діяльності складається з таких елементів:

- 1) визначення видів екологічно спрямованої господарської діяльності з метою забезпечення узгодженості елементів та важелів економічного механізму екологічно спрямованої господарської діяльності державного та регіонального рівня та економічного механізму конкретного екологічно спрямованого суб'єкта господарювання;
- 2) визначення факторів, які впливають на характер економічного механізму господарської діяльності з точки зору його екологічної спрямованості;

Подлесна Василина Георгіївна, аспірант кафедри економіки Сумського державного університету.

© В.Г. Подлесна, 2006

ЧАСТИНА 2 НАУКОВІ ПОВІДОМЛЕННЯ

- 3) екологічно спрямоване коригування функціонально-цільової схеми побудови економічного механізму екологічно спрямованої господарської діяльності;
- 4) розроблення пропозицій щодо реалізації економічного механізму екологічно спрямованої господарської діяльності на регіональному рівні;
- 5) розроблення методичної бази оцінки екологічної спрямованості суб'єктів господарювання та оцінки економічного розвитку та екологічного стану регіону з метою обґрунтування необхідності економічного стимулювання екологічно спрямованої господарської діяльності та застосування при оцінці інвестиційної привабливості екологічно спрямованої господарської діяльності.

Саме поняття господарської діяльності є дискусійним, і існують різні трактування цього поняття. Протягом значного часу у вітчизняній літературі використовувалося таке визначення: господарська діяльність - це та діяльність, яка пов'язана з виробництвом та наданням послуг, а також із забезпеченням їх виробників необхідними ресурсами.

Згідно з Господарським кодексом України під господарською діяльністю розуміється діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність [1].

Господарська діяльність є фундаментом економіки, тому реформування економіки у напрямі переходу до моделі сталого розвитку неможлива без відповідних змін у її основі - господарській діяльності.

Виходячи з вищезазначеного, визначимо екологічно спрямовану господарську діяльність як діяльність у сфері матеріального виробництва та надання послуг, яка пов'язана з організацією таких способів використання матеріальних, трудових, природних, інформаційних, грошових ресурсів у процесі здійснення конкретного виду господарської діяльності, які відповідають вимогам сталого розвитку.

Можна виділити такі види екологічно спрямованої господарської діяльності: спрямована на усунення причин господарської діяльності інших суб'єктів господарювання, спрямована на усунення наслідків господарської діяльності інших суб'єктів господарювання, спрямована на створення екологічно чистої продукції, спрямована на здійснення екологічних послуг.

Невід'ємною підсистемою загальнонаціонального механізму господарювання є господарський механізм природокористування та природоохоронної діяльності, який реалізується через специфічні форми, методи і способи функціонування суспільних відносин щодо привласнення, використання, відтворення природних благ [2]. На сучасному етапі економічний механізм природокористування та природоохоронної діяльності не відповідає потребам реальної інтеграції цілей економічного розвитку і екологічної безпеки.

Для зміни традиційної природоруйнівної економічної поведінки товаровиробників і переходу до еколого-зорієнтованої господарської діяльності необхідним є виділення із загального економічного механізму екологічного регулювання на макрорівні такого економічного механізму, який би створював конкурентні переваги для екологічно спрямованих у своїй діяльності суб'єктів господарювання.

На мікрорівні також повинен бути створений економічний механізм, який би забезпечував еколого-економічне збалансування господарської діяльності. Виходячи із запропонованої Москаленко В.П. та Шипуновою О.В. функціонально-цільової схеми побудови економічного механізму підприємства, економічний механізм екологічно спрямованого в своїй діяльності суб'єкта господарювання відрізняється тим, що для

такого суб'єкта господарювання першочерговими є екологічні цілі, або ж досягнення цих цілей є основним джерелом формування прибутку. Тому функціональні підсистеми та системи забезпечення економічного механізму підприємства повинні бути доповнені екологічно орієнтованими елементами: екологічні норми і нормативи, правове забезпечення екологічної діяльності, інформаційне забезпечення екологічної діяльності, планування і прогнозування екологічних наслідків економічної діяльності. Важелі економічного механізму екологічно спрямованого суб'єкта господарювання повинні бути погоджені з економічним механізмом екологічного регулювання і максимально використовувати всі створені ним пільги і стимули.

Слід також виділити зовнішні та внутрішні фактори, які впливають на формування економічного механізму суб'єкта господарювання як природоруйнівного чи як екологічно спрямованого. Зовнішні: екологічне законодавство, державна податкова політика, амортизаційна політика, фінансово-кредитна політика, політика ціноутворення. Внутрішні фактори: галузь, до якої належить суб'єкт господарювання, екоменеджмент, екомаркетинг суб'єкта господарювання, користування послугами екоінжинірингу та екоаудиту та ін.

Реалізація економічного механізму екологічно спрямованої господарської діяльності на регіональному рівні може бути здійснена шляхом створення сприятливих економічних умов через систему регіонального екологічного фонду. Через таку систему можна реалізувати пільгове кредитування, екологічне страхування, екологічний лізинг.

Підставами для економічного стимулювання екологічно спрямованої господарської діяльності на регіональному рівні повинен бути детальний аналіз її еколого-економічного ефекту.

З метою розвитку методичної бази оцінки екологічної спрямованості суб'єктів господарювання необхідно застосовувати низку показників екологічної спрямованості господарської діяльності, які відображають рівень екологічної орієнтованості застосування матеріального і людського капіталу. Сума таких показників перемножених на вагові частки значимості коефіцієнтів відповідної групи зазначених показників може бути використана для рейтингової оцінки екологічно спрямованих суб'єктів господарювання. Рейтинг екологічно спрямованих суб'єктів господарювання може бути застосований як для обґрунтування створення пільгових умов господарювання для екологічно спрямованих суб'єктів господарювання, так і використаний інвесторами при оцінці інвестиційної привабливості екологічно спрямованих суб'єктів господарювання.

Існує широке коло потенційних економічних інструментів стимулювання екологічно спрямованої господарської діяльності. Визначитись, які з них є пріоритетними в умовах конкретного регіону можна спираючись на характеристику щодо регіональних економічних й екологічних умов, яку можна здійснити за допомогою показника комплексної оцінки еколого-економічної збалансованості регіональної економіки, який побудований на основі індикаторів економічного розвитку та екологічного стану регіону і розраховується за формулою 1.

$$P_k = \sum_{i=1}^n I_{ik}, \quad (1)$$

де I_{ik} – значення i -го індикатора k -го регіону;

n – кількість індикаторів.

ЧАСТИНА 2 НАУКОВІ ПОВІДОМЛЕННЯ

До індикаторів економічного розвитку та екологічного стану регіону можна віднести такі, наприклад, як: ВДВ у розрахунку на одну особу, доходи населення на одну особу, рівень безробіття, знос основних засобів, питома вага екологічних інвестицій у сумі екологічних платежів, питома вага екологічних платежів у ВДВ та ін.

Цей показник може бути застосований також при регіональній оцінці інвестиційної привабливості здійснення екологічно спрямованої господарської діяльності. Позитивне значення показника комплексної оцінки еколого-економічної збалансованості регіональної економіки свідчить про існування еколого-економічних передумов успішного розвитку екологічно спрямованої господарської діяльності.

Негативне значення показника комплексної оцінки еколого-економічної збалансованості регіональної економіки свідчить про загострення проблем економічного чи екологічного характеру і потребує більш детального дослідження індикаторів і прийняття на основі їх аналізу рішення щодо пріоритетних напрямів та виду економічного стимулювання екологічно спрямованої господарської діяльності в конкретному регіоні.

Висновки

Запропоновані елементи методичного підходу до формування економічного механізму екологічно спрямованої господарської діяльності є важливими для державних та природоохоронних органів з точки зору визначення пріоритетних напрямів стимулювання екологічно спрямованої господарської діяльності та пропонують застосування вже існуючих в системі економічного механізму природокористування та природоохоронної діяльності інструментів та таких, які успішно використовуються в зарубіжній практиці економічного стимулювання екологічного бізнесу.

Для суб'єкта господарювання важливим є те, що запропонований методичний підхід сприяє імплантації у вже існуючий економічний механізм суб'єкта господарювання екологічно орієнтованих елементів, що дозволяє контролювати узгодженість економічних та екологічних цілей суб'єкта господарювання та обґрунтовувати потреби у пільговому оподаткуванні, кредитуванні та інших видах економічного стимулювання. Слід зазначити, що проблема методичного підходу до розроблення економічного механізму екологічно спрямованої господарської діяльності як і сама сутність господарської діяльності є явищем динамічним і передбачає подальший розвиток і коригування у відповідності до сучасних вимог переходу до економічно та екологічно збалансованого розвитку вітчизняної економіки.

- 1 *Господарський кодекс України*//Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2003. – № 18-22. – С. 144.
- 2 *Веклич О.* Економічний механізм екологічного регулювання в Україні. – К.: Український інститут досліджень навколишнього середовища і ресурсів, 2003. – 88 с.

Отримано 03.07.2006 р.

В.Г. Подлесная

Формирование методического подхода к созданию экономического механизма экологически направленной хозяйственной деятельности

В статье разработаны основные элементы методического подхода к формированию экономического механизма экологически направленной хозяйственной деятельности.